

- » Україна та EITI: оцінка зацікавлених сторін 3
- » Що таке EITI 4
- » Досвід країн, що приєдналися до EITI 6
- » Чотири етапи реалізації EITI 7
- » Місце України на шляху до реалізації EITI 8
- » Моніторинг процесу реалізації Україною EITI 9
- » **Додаток 1.** Зміни до законодавства, необхідні для імплементації Ініціативи 10
- » **Додаток 2.** Постанова Кабінету Міністрів про приєднання до Ініціативи 10
- » **Додаток 3.** Витяг з П'ятого Спільного Звіту Україна-ЄС про виконання Меморандуму між Україною та ЄС про порозуміння щодо співробітництва в енергетичній галузі протягом 2010 року 11

» УКРАЇНА ТА ЕІТІ: ОЦІНКА ЗАЦІКАВЛЕНИХ СТОРИН

Лі Тернер,
Посол Великобританії в
Україні

Майбутнє членство України в Ініціативі прозорості видобувних галузей (ЕІТІ) має величезні потенційні переваги. Участь України в ЕІТІ, наближення до її цілей та принципів посилить прозорість та відкритість в енергетичному секторі та може стати важливим елементом відданості України реформам енергосектору. Це також допоможе залучити значні міжнародні інвестиції в розвідку і видобуток та зменшити залежність України від дорогих імпортованих енергоносіїв.

Ось чому, напередодні Глобальної конференції ЕІТІ в Парижі 1-3 березня, ми вирішили організувати великий круглий стіл 22 лютого для обговорення переваг та можливостей, які відкриваються з приєднанням до ЕІТІ. У нас буде широке коло доповідачів та експертів з державних органів влади і корпоративного сектору. Це обіцяє бути чудовою подією. Я з радістю очікую на зустріч з Вами.

Патрік Ван Дале, голова
компаній «Шелл» в Україні

«Шелл» вважає Ініціативу прозорості видобувних галузей дуже важливою як для країни, що до неї приєднуються, так і для компаній-інвесторів, таких як «Шелл».

У багатьох країнах доходи від розробки природних ресурсів становлять більшу частину надходжень до державного бюджету. Кошти, отримані внаслідок видобування природних ресурсів країни, повинні бути спрямовані на благо, сприяти значному економічному і соціальному розвитку. Однак, якщо ці доходи використовуються не за призначенням, це може призвести до соціальної нерівності, конфліктів та корупції. Збільшення прозорості щодо кількості надходжень до держбюджету від розробки природних ресурсів є важливим кроком для ефективного управління доходами та стимулювання розвитку.

Саме країни, а не компанії, такі як «Шелл», повинні вирішувати, як використати ці доходи на користь суспільства. Тим не менш, ми вважаємо, що все починається з відкритості таких компаній, як наша, у питаннях кількості сплачених нами платежів та з відкритості уряду щодо використання цих коштів. Ініціатива забезпечення прозорості видобувних галузей — це механізм, який дозволяє це зробити.

«Шелл» є одним із членів-засновників Ініціативи, та продовжує бути провідним корпоративним учасником цієї організації. Ми вважаємо, що вона може принести численні вигоди для України. Наприклад, приєднання до Ініціативи сприятиме підвищенню прозорості в нафтогазовій галузі країни, звільнить фінансування проектів, поліпшить умови для отримання запозичень, підтвердить бажання уряду щодо боротьби з корупцією, а також зміцнить міжнародний авторитет та інвестиційний клімат України.

Д-р Пітер Айген, голова,
Ініціатива прозорості видобувних галузей

Я вітаю намір уряду України імплементувати ЕІТІ. Цей крок має повну підтримку національних та міжнародних компаній, громадянського суспільства та науковців, міжнародних партнерів.

ЕІТІ уже став глобальним міжнародним стандартом у галузі: 33 країни світу вже імплементували ЕІТІ, від Індонезії до Казахстану та Норвегії. ЕІТІ допомагає цим країнам покращувати якість управління видобувних галузей, підвищуючи довіру суспільства до того, як здійснюється керівництво галуззю. Інвестори визнають переваги імплементування ЕІТІ: рейтинг суверенних ризиків Азербайджану підвищився після імплементування ЕІТІ. Державні та приватні компанії підтримують ЕІТІ, щоб демонструвати їх відповідність міжнародним стандартам, корпоративним стандартам відкритості та відповідальності. Громадянське суспільство та громадяни в цілому можуть зрозуміти та оцінити, як в країні регулюються сектори газу та корисних копалин.

Прозорість та підзвітність все частіше розглядаються як необхідні передумови енергетичної безпеки. Зокрема, в сфері транзиту газу ЕІТІ міг би допомогти Україні узгодити часто різні інтереси постачальників, з одного боку, та покупців, з іншого. Інші транзитні країни в цьому регіоні також висловили свій інтерес у приєднанні до ЕІТІ.

Микола Мартиненко, голова
Комітету Верховної
Ради України
з ПЕК, ядерної
політики
та ядерної
безпеки

базовими підприємствами енергетики.

Для цього доцільно внести зміни в умови та правила ліцензування і забезпечити дотримання суб'єктами господарювання принципу прозорості в їх діяльності. Відповідні зміни також необхідні і до угоди про умови користування надрами.

Участь України в ЕІТІ може бути врахована в розрахунок її суверенного кредитного рейтингу та дозволить уникнути проблем, що виникають у зв'язку зі звинуваченнями з боку зарубіжних партнерів щодо непрозорості у енергетичному комплексі України. Приєднання до ЕІТІ також сприятиме підвищенню якості корпоративного управління

Все це необхідно відобразити у змінах до Законів України «Про природні монополії», «Про електроенергетику», «Про Надра», «Про трубопровідний транспорт», «Про нафту і газ» тощо. Така робота потребуватиме чимало часу, але дозволить імплементувати ЕІТІ на більш масштабному рівні і запровадити принципи прозорості у енергетичному комплексі.

Д-р Джим Баун, голова
Представництва «Венко
Прикерченська Лтд»

«Венко Прикерченська Лтд» підтримує Ініціативу прозорості видобувних галузей та вітає прихильність України приєднатися до ЕІТІ найближчим часом. Компанія підтримує заявку України на статус країни-кандидата ЕІТІ. Прозорість в українському нафтогазовому секторі потребує просто політичної волі, і вона є одним із основних елементів, які допоможуть залучити більше інвестицій в нафтову галузь України. Іншими ключовими умовами для покращення інвестиційних можливостей є довгострокова економічна, регуляторна та законодавча стабільність і передбачуваність.

Україна потребує значних іноземних інвестицій та передових технологій для розвитку внутрішнього нафтового і газового секторів, особливо в глибоких водах української частини Чорного моря. Це передбачає, що уряд в терміновому порядку має заохочувати іноземні нафтові компанії прийти, працювати та інвестувати в країну. В цьому сенсі членство України в ЕІТІ не лише сприятиме підвищенню інвестиційних можливостей внутрішнього нафтогазового ринку, але й зробить всю країну більш привабливою для міжнародних інвестицій.

Саймон Пірані, старший науковий співробітник Оксфордського інституту енергетичних досліджень

Більша прозорість, якій сприятиме ЕІТІ, допоможе Україні максимально використати свої енергетичні активи та просунути у напрямку більш сталого споживання енергоресурсів. У короткостроковій перспективі, суспільна дискусія навколо майбутнього найціннішого газового активу України — інфраструктури транспортування та зберігання — продовжиться.

Обсяги газу на вході та виході із системи, а також рівень закачування та відбору зі сховищ публікуються щомісяця. Проте розмова про майбутнє була б значно якіснішою за рахунок більш детальної інформації — про обсяги постачання на кожному окремому пункті входу/виходу, умови контрактування трубопровідних потужностей, а особливо про вільні обсяги сховищ та комерційні угоди на зберігання.

У довгостроковій перспективі, більша прозорість в енергетичному секторі також сприятиме прагненню України скоротити залежність від імпорту газу, за рахунок енергозбереження та інших заходів.

Жозе Мануел Пінту Тейшейра, Посол та Голова
Представництва
Європейського Союзу в Україні

ЕІТІ підтримується 10 країнами-членами ЄС, Єврокомісією та Європейським інвестиційним банком, оскільки вона є інструментом підтримки кращого управління та підзвітності через перевірку та повне оприлюднення платежів компаній та урядових надходжень від нафтогазового та гірничовидобувного секторів.

Ініціатива також розглядається в якості важливого інструменту досягнення мети політики з розвитку ЄС — через посилення внутрішньої підзвітності, прозорості та належного управління в багатих на ресурси державах, зокрема, з огляду на зростання доходів у країнах-партнерах. Водночас, вона дозволяє створювати взаємовигідні ситуації для забезпечення постачання енергоносіїв та сировини до Європи, і тому також підтримується в рамках Сировинної Ініціативи ЄС.

Україна є одним із ключових енергетичних партнерів Європейського Союзу. З 1 лютого 2011 року вона є повноправним членом Енергетичного Співтовариства. Це є важливим кроком до інтеграції України в європейський енергоринок. Одним із заходів, які Україна повинна буде здійснити в даному

контексті, є належний доступ до ринкової інформації. Це одна з причин, чому Європейський Союз повністю підтримує приєднання України до ЕІТІ.

Іншою причиною, чому ми підтримуємо ЕІТІ, є те, що прибутки від видобутку корисних копалин та сировини являють собою важливе джерело доходу багатьох держав. Це також стосується України, оскільки вона належить до найбільших вуглевидобувних країн світу. Видобуток нафти і газу також робить свій внесок в енергетичний баланс України.

ЄС вважає, що посилення прозорості та підзвітності в цих галузях призведе до покращення системи управління державними фінансами. Прозорість енергетичних даних та доступ до них мають вирішальне значення для зваженого процесу прийняття рішень та сприятимуть економічному розвитку України і більшій підзвітності уряду.

Роль громадянського суспільства в цьому процесі є надзвичайно важливою. Воно сприяє ефективній та дієвій роботі як уряду, так і енергетичних компаній через незалежний контроль діяльності та моніторинг фінансових потоків. Громадські організації в Україні все ще потребують підтримки для того, щоб виконати це завдання належним чином. Наш погляд, ЕІТІ може надати таку підтримку і водночас забезпечити механізм, в рамках якого уряд, приватні компанії та громадські організації можуть домовитися про систему моніторингу енергетичних ринків, яка підходить для країни та відповідає кращій міжнародній практиці.

» ЩО ТАКЕ

EITI

КОМПАНІЇ ВІДКРИВАЮТЬ
ІНФОРМАЦІЮ ПРО
ПЛАТЕЖІ

УРЯД ВІДКРИВАЄ
ІНФОРМАЦІЮ ПРО
ОТРИМАНІ ПЛАТЕЖІ

НЕЗАЛЕЖНА ПЕРЕВІРКА ВИПЛАЧЕНИХ ПОДАТКІВ ТА РОЯЛТІ

НАГЛЯД, ЩО ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ ГРУПОЮ
ЗАЦІКАВЛЕНИХ СТОРІН

Джерело: <http://eiti.org/document/factsheet>

Ініціатива прозорості видобувних галузей (EITI) — це **незалежний і добровільно підтримуваний на міжнародному рівні стандарт** забезпечення прозорості у видобувних галузях.

EITI вимагає прозорості платежів, які здійснюють компанії, та доходів, пов'язаних з розробкою національних природних ресурсів, які отримують уряди країн.

Цей стандарт дає громадськості **механізми контролювати уряд** у питанні належного управління ним природними ресурсами. На відміну від більшості стратегій чи конвенцій, процес EITI вимагає не лише консультацій з громадянським суспільством, а його прямої участі за столом переговорів з наданням права голосу в прийнятті критично важливих рішень.

Реалізація EITI **вигідна країні**, оскільки підвищує рівень міжнародної довіри, покращує інвестиційний клімат, посилює рівень енергетичної безпеки за рахунок більш прозорого та якісного конкурентного середовища. Уряд має можливість впровадити стандартизовану і визнану на міжнародному рівні процедуру забезпечення прозорості в сфері управління природними ресурсами. Компанії отримують пряму вигоду від запровадження прозорості та оптимальних методів управління.

Станом на січень 2011 року вже **33 країни знаходяться на шляху до впровадження стандартів EITI**. П'ять держав (Азербайджан, Монголія, Східний Тимор, Гана, Ліберія) мають статус країни-послідовника, решта перебувають в статусі країн-кандидатів. Загалом звітність про доходи і платежі видобувного сектору за стандартами EITI оприлюднили 23 країни, а отже

майже півмільярда людей мають доступ до інформації про прибутки з природних ресурсів їх країн.

EITI отримала підтримку ООН, Європейського Союзу, G8, Африканського Союзу, ОЕСР. Діяльність в рамках Ініціативи підтримується та фінансується з боку, зокрема, ЄБРР, Європейського інвестиційного банку, МВФ, Світового банку та Групи KfW.

Громадські організації беруть участь в EITI безпосередньо, контролюючи імплементацію стандартів Ініціативи в своїх країнах, а також через глобальну коаліцію НУО «Публікуй, що платиш» (Publish What You Pay). На міжнародному рівні також залучені такі організації як Transparency International, Revenue Watch Institute, Open Society Institute, Global Witness, Oxfam та інші.

Більше 50 найбільших світових енергетичних компаній підтримують і активно беруть участь у процесі EITI. Серед них — Arcelor Mittal, Areva, BP, Chevron, ConocoPhillips, Eni, ExxonMobil, GDF SUEZ, Marathon, Norsk Hydro, Petrobras, Rio Tinto, RWE, Shell, Statoil, Total та інші.

Розвиток Ініціативи підтримують уряди низки країн, включно з Австралією, Бельгією, Данією, Канадою, Фінляндією, Францією, Німеччиною, Італією, Іспанією, Нідерландами, Норвегією, Швецією, Катаром, Великобританією, США та Японією. Уряди цих держав забезпечують політичну, технічну та фінансову підтримку EITI. Окремі з них сприяють імплементації Ініціативи в інших країнах, а також роблять значні внески до Багатостороннього трастового фонду EITI, що діє в системі Світового банку.

» РЕАЛІЗАЦІЯ EITI ВИГІДНА КРАЇНІ, ОСКІЛЬКИ ПІДВИЩУЄ РІВЕНЬ МІЖНАРОДНОЇ ДОВІРИ, ПОКРАЩУЄ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ, ПОСИЛЮЄ РІВЕНЬ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЗА РАХУНОК БІЛЬШ ПРОЗОРОГО ТА ЯКІСНОГО КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА. УРЯД МАЄ МОЖЛИВІСТЬ ВПРОВАДЖУВАТИ СТАНДАРТИЗОВАНУ І ВИЗНАНУ НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ ПРОЦЕДУРУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ В СФЕРІ УПРАВЛІННЯ ПРИРОДНИМИ РЕСУРСАМИ. КОМПАНІЇ ОТРИМУЮТЬ ПРЯМУ ВИГОДУ ВІД ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ТА ОПТИМАЛЬНИХ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ.

EITI отримала підтримку понад 80 глобальних інвестиційних фондів, які в сукупності управляють капіталом у більш ніж 16 трлн. доларів США.

Головним органом управління EITI є **Глобальна конференція**, яка відбувається раз на 2 роки та збирає всі зацікавлені сторони — уряди країн-учасниць, компаній та інвесторів, а також представників громадських організацій. Під час заходу проходить Засідання членів, яке призначає склад Правління Ініціативи на наступні 2 роки. Чергова конференція відбудеться 2-3 березня 2011 року у Парижі.

Правління EITI складається з 20 членів та збирається на засідання в середньому тричі на рік. Воно наглядає за імплементацією Ініціативи та приймає рішення. Члени Правління представляють інтереси різних сторін, але Голова, яким на даний момент є Пітер Айген, є незалежною особою.

Керівництво та контроль за виконанням EITI в окремо взятій країні здійснює **багатостороння група зацікавлених сторін**, яка повинна складатися з представників уряду, компаній та громадських організацій. У багатьох країнах існує також Секретаріат групи, який надає адміністративну підтримку роботі учасників.

» ДОСВІД КРАЇН, ЩО ПРИЄДНАЛИСЯ ДО

НІГЕРІЯ: гарантії публічності і прозорості збільшують надходження до державного бюджету.

У Нігерії — країні з величезними природними багатствами та надзвичайно бідним населенням — «прокляття ресурсів» долається новими методами управління. По-перше, значну частину повноважень було перерозподілено з федерального рівня на рівень провінцій і навіть місцевий. По-друге, фінансовий аудит ЕІТІ доповнюється фізичним аудитом, який гарантує, що видобуті обсяги нафти і газу запишуть і оприлюднять. На початку імплементації різниця між платежами компаній та отриманими урядом надходженнями складала 250 млн. дол., які просто зникли в невідомому напрямку. У результаті процесу ЕІТІ, починаючи з 2007 року, уряд Нігерії додатково отримав більше 1 млрд. дол. надходжень від видобувної промисловості.

КАЗАХСТАН: обов'язкове слідування стандартам ЕІТІ збільшують кількість серйозних інвесторів.

Наприклад, Казахстан змінив законодавство про надра таким чином, що будь-яка компанія, яка отримує ліцензію на видобуток вуглеводневих або мінеральних ресурсів у країні, зобов'язана висловити прихильність до ЕІТІ та підписатися під відповідним Меморандумом про взаєморозуміння. Таким чином Казахстан залучив серйозних інвесторів та поставив бар'єр для офшорних фірм-одноденків.

ЛІБЕРІЯ: поширення стандарту ЕІТІ на інші галузі забезпечує прозорість експортних операцій.

Ліберія поширила дію Ініціативи на лісове господарство і тепер може похвалитися прозорим експортом деревини та продуктів деревообробки. Дана стаття складає 57% загального експорту країни, і контроль прибутків з нього є важливим для невеликої африканської країни.

» НА ПОЧАТКУ
ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ
РІЗНИЦЯ МІЖ
ПЛАТЕЖАМИ
КОМПАНІЙ ТА
ОТРИМАНИМИ
УРЯДОМ
НАДХОДЖЕННЯМИ
СКЛАДАЛА 250
МЛН. ДОЛ., ЯКІ
ПРОСТО ЗНИКЛИ
В НЕВІДОМОМУ
НАПРЯМКУ.

АЗЕРБАЙДЖАН: оптимізація методів управління покращує інвестиційний клімат.

Участь в ЕІТІ може бути врахована у методиці розрахунку суверенного кредитного рейтингу. У травні 2010 року агентство Fitch підвищило для Азербайджану довгострокові рейтинги дефолту емітента («РДЕ») в іноземній і національній валюті з «ВВ+» до «ВВВ-». Прогнози по обох рейтингах стабільні. Fitch також підвищило Азербайджану Страхування між з «ВВ +» до «ВВВ-» і покращило свій короткостроковий РДЕ в іноземній валюті з «В» до «F3».

ГАНА: більше інформації про ринок дозволяє удосконалити систему оподаткування.

Імплементація ЕІТІ в Гані виявила системні недоліки, які дозволяли гірничовидобувним компаніям ухилятися від сплати окремих податків, зокрема податку на приріст капіталу. У відповідності з трьома національними звітами ЕІТІ, станом на початок 2010 року жодна з компаній не заплатила даний вид податку, незважаючи на зміну їх власників.

Крім того, прямим результатом ЕІТІ стала зміна ставки роялті від прогресивної (3-6%) до фіксованої (6%). Очікувалося, що видобувні компанії збільшуватимуть виплату роялті пропорційно до зростання світових цін на корисні копалини. Однак, звіти ЕІТІ засвідчили, що дана вимога не була виконана, хоча, наприклад, ціни на золото більш ніж подвоїлися протягом останніх трьох років.

» ЧОТИРИ ЕТАПИ

РЕАЛІЗАЦІЇ

1. Етап приєднання до Ініціативи.

Уряд повинен зробити публічну заяву на підтримку реалізації ЕІТІ; взяти зобов'язання працювати з громадянським суспільством і компаніями; призначити відповідальну особу з уряду; поширити державний робочий план з графіком реалізації та передбаченим фінансуванням (може здійснюватися не лише за рахунок держбюджету, а й з інших джерел).

Ці заходи повинні бути об'єднані в єдину заяву, яка розглядається Правлінням Ініціативи. Після прийняття Правлінням ЕІТІ позитивного рішення **країна набуває статусу кандидата.**

Відтоді й починається **дворічний відлік часу** на виконання стандартів ЕІТІ, який називається валідацією.

2. Етап підготовки

Уряд повинен створити багатосторонню групу зацікавлених сторін, куди залучити громадські організації та компанії, узгодити форми звітування, забезпечити подачу звітів всіма компаніями, а також гарантувати, що всі звіти (як компаній, так і уряду) будуть засновані на даних аудиту, що відповідає міжнародним стандартам.

3. Розкриття інформації

Усі надходження в бюджет держави, а також отримані урядом доходи від компаній мають бути відкриті організаціям, найнятим за контрактом для звірки даних та підготовки звіту ЕІТІ. При цьому всі учасники багатосторонньої групи мають бути впевнені, що організація проведе правильну звірку даних і дасть об'єктивну і професійну оцінку.

4. Поширення інформації

Звіт з реалізації ЕІТІ має бути поширеним у доступній, повній і зрозумілій формі.

«Країна-кандидат» — ті країни, які готуються до реалізації ЕІТІ і завершують етап приєднання до Ініціативи.

Щоб отримати статус послідовника, країна повинна пройти процедуру валідації — незалежну оцінку досягнень з визначенням заходів, необхідних для закріплення процесу ЕІТІ в країні.

«Країна-послідовник» — ті країни, які повністю реалізують всі чотири етапи.

Для переходу від статусу «країни-кандидата» і до статусу «країна-послідовник» дається **чітко визначений часовий період — два роки.**

Приєднання

1. Публікація заяви уряду
2. Оголошення про намір працювати із зацікавленими сторонами
3. Призначення керівника впровадження ЕІТІ
4. Складення, узгодження та публікація робочого плану, в якому зазначений весь обсяг витрат

КАНДИДАТ ЕІТІ

Підготовка

5. Створення робочої групи зацікавлених осіб
6. Залучення громадських організацій
7. Залучення компаній
8. Усунення перешкод для впровадження
9. Узгодження форм звітності
10. Затвердження незалежного адміністратора ЕІТІ
11. Забезпечення повної участі з боку компаній
12. Забезпечення належного аудиту фінансової звітності компаній
13. Забезпечення належного аудиту фінансової звітності уряду

Розкриття даних

14. Розкриття адміністратору даних про платежі компаній на користь держави
15. Розкриття адміністратору даних про надходження, отримані державою
16. Забезпечення звірки даних про платежі та надходження
17. Виявлення невідповідностей та рекомендації з удосконалення

Розкриття даних

18. Оприлюднення Звіту за ЕІТІ

Моніторинг і оцінка

19. Вивчення підтримки впровадження ЕІТІ компаніями
20. Аналіз дій, здійснених на основі отриманих висновків

Країна проводить зовнішню валідацію

ВАЛІДАЦІЯ

КРАЇНА-ПОСЛІДОВНИК ЕІТІ

1. Публікація заяви уряду
2. Оголошення про намір працювати із зацікавленими сторонами
3. Призначення керівника впровадження ЕІТІ
4. Складення, узгодження та публікація робочого плану, в якому зазначений весь обсяг витрат

**ЗАЯВКА НА ОТРИМАННЯ СТАТУСУ
КАНДИДАТА**

» **Постанова Кабінету Міністрів України № 1098 «Про приєднання України до Ініціативи щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях».**

» **Відповідальний за реалізацію ЕІТІ в Україні — Перший віце-прем'єр-міністр України (за посадою).**

» **Існує коаліція НУО — Асоціація «ЕнергоТранспарентність» для просування ідеї ЕІТІ в Україні.**

» МОНІТОРИНГ ПРОЦЕСУ РЕАЛІЗАЦІЇ УКРАЇНОЮ

» МІСЦЕ УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ

ЕІТІ

участю представників Секретаріату ЕІТІ, спільного круглого столу «DiXi Group» та Q-клубу. У її просуванні висловили зацікавлення такі структури як Світовий банк, експерти західних аналітичних центрів, власне Секретаріат ЕІТІ, деякі енергетичні компанії.

Центром «Номос» було проведено та оприлюднено два дослідження: перше стосується досвіду країн, що реалізують стандарти ЕІТІ на практиці, друге містить законодавчий аналіз та пропозиції змін/доповнень більш ніж 20 нормативно-правових актів, необхідних для успішної імплементації ЕІТІ в Україні.

Громадською організацією «DiXi Group» було відкрито сайт, присвячений моніторингу просування України до імплементації стандартів ЕІТІ та ознайомлення української громадськості з міжнародними подіями в цій сфері.

Разом із тим, на відміну від декларацій, на практичному рівні прогресу в просуванні до ЕІТІ зроблено не було. В оприлюдненому Міністерством енергетики та вугільної промисловості плані роботи на 2011 рік згадок про реалізацію Ініціативи не було. Не розроблений і не оприлюднений робочий план реалізації ЕІТІ, який вимагається відповідною Постановою Кабінету Міністрів України і без якого Україна не може претендувати на отримання статусу «країни-кандидата» в ЕІТІ.

2007 рік

У публікації Міжнародним енергетичним агентством «Огляду енергетичної політики України» було визначено три пріоритети для України: енергоефективність, обґрунтоване ціноутворення та прозорість.

ня подій в Україні в енергетичній сфері

Створено коаліцію громадських організацій «Енерго-Транспарентність», до якої увійшли Центр «Номос», «DiXi Group», Міжнародний енергетичний «Q-club», Інститут сталого розвитку та інші.

прозорості та управління у газовій галузі відповідно до принципів Брюссельської декларації України та ЄС щодо модернізації ГТС.

У жовтні DiXi Group відкрито сайт, присвячений реалізації ЕІТІ в Україні та світі — www.eiti.org.ua

Хартія, однією з сторін якої є Україна.

Наприкінці 2010 року, під час зустрічі між Комісаром ЄС з енергетики Гюнтером Еттінгером та міністром енергетики та вугільної промисловості Юрієм Бойком було підписано 5-й спільний звіт про виконання Меморандуму про взаєморозуміння між Україною та ЄС в енергетичній сфері за 2010 рік. У документі обидві сторони визнали важливість отримання Україною статусу кандидата в рамках ЕІТІ.

Жовтень 2010 — січень 2011 року

Зовнішньополітичні обставини посилюють тиск на український уряд щодо необхідності приєднання України до ЕІТІ. Зростає зацікавленість Європейської Комісії в імплементації Україною стандартів ЕІТІ. Про це свідчать результати зустрічі Комісара ЄС з енергетики Гюнтера Еттінгера та міністра палива та енергетики України Юрія Бойка, а також визнання обома сторонами важливості отримання статусу кандидата ЕІТІ.

Наприкінці 2010 року Ініціативу офіційно підтримала Енергетична Хартія, однією з сторін якої є Україна.

Представники нинішнього уряду не відкинули ініціативи попереднього уряду щодо ЕІТІ, а навпаки, задекларували готовність продовжити процес приєднання. Це зафіксовано в Меморандумі про взаєморозуміння між Україною та ЄС в енергетичній сфері за 2010 рік, а також прозвучало від представників уряду на Київській конференції у листопаді 2010 року, присвяченій просуванню України до ЕІТІ.

У листопаді, в листі на ім'я голови МВФ, уряд підтвердив свої попередні зобов'язання в рамках Меморандуму про співпрацю (в т.ч. щодо ЕІТІ), на основі чого Рада директорів МВФ прийняла рішення про виділення другого траншу кредиту у розмірі 1,5 млрд. дол.

У січні 2011 року в парламенті України пройшли громадські слухання, присвячені темі прозорості у сфері видобутку вуглеводнів, де також порушувалася тема ЕІТІ.

Розширення кола зацікавлених в темі ЕІТІ підвищило її резонанс серед громадськості. Тема ЕІТІ порушувалася під час проведення Київської конференції, проведеної за підтримки Міжнародного Фонду «Відродження» та за

30 вересня 2009 року Кабінет Міністрів України затвердив Постанову №1098 «Про приєднання України до Ініціативи щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях» та відповідну заяву.

У листопаді в листі до МВФ щодо пролонгації Меморандуму прем'єр-міністр Микола Азаров пообіцяв здійснити «подальші кроки з приєднання до ЕІТІ».

У листопаді Ініціативу офіційно підтримала Енергетична

2008 рік

Центром «Номос» було опубліковано дослідження «Нафтогазовий сектор України: прозорість функціонування та доходів».

2009 рік

За результатами Міжнародної конференції щодо модернізації газотранспортної системи України, яка відбулася 23 березня в Брюсселі, Україна зобов'язалася забезпечити прозорість в енергетичній галузі.

За підтримки Фонду «Відродження» відкрито сайт Українська Енергетика (www.ua-energy.org) для висвітлен-

2010 рік

Новий уряд України підтвердив готовність продовжити процес приєднання України до ЕІТІ.

Зобов'язання щодо приєднання до ЕІТІ закріплені в Меморандумі між МВФ та Україною в рамках нової програми співпраці stand-by, підписаному 16 липня 2010 року. Уряд пообіцяв МВФ, що буде «сповнений рішучості» здійснити заходи з посилення

Разом із тим, станом на січень 2011 року Постанова № 1098 та відповідні зобов'язання не виконані у повному обсязі.

» Зміни до законодавства, необхідні для імплементації Ініціативи*

Досвід тих країн, які вже приєдналися до Ініціативи та впроваджують її принципи на практиці, показує, що імплементація ЕІП потребуватиме внесення змін та доповнень до ряду чинних нормативно-правових актів, а також розробки нових нормативно-правових актів.

Центром «Номос», що є одним із засновників Асоціації «ЕнергоТранспарентність», було проаналізоване законодавство України в сфері регулювання видобутку природного газу та нафти, а також транспортування цих вуглеводнів магістральними трубопроводами. На основі дослідження було складено наступний перелік нормативно-правових актів України, що підлягають змінам та доповненням з метою забезпечення імплементації ЕІП в Україні.

	Галузеві нормативно-правові акти
1.	Кодекс про надра від 27 липня 1994 року № 132/94-ВР
2.	Закон України «Про нафту і газ» від 12 липня 2001 року № 2665-III
3.	Порядок та загальні умови проведення конкурсів на отримання спеціального дозволу на користування нафтогазоносними надрами, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2003 року № 1475
4.	Закон України «Про трубопровідний транспорт» від 15 травня 1996 року № 192/96-ВР
5.	Закон України «Про природні монополії» від 20 квітня 2000 року № 1682-III
6.	Закон України «Про засади функціонування ринку природного газу» від 8 липня 2010 року № 2567-VI
7.	Закон України «Про угоди про розподіл продукції» від 14 вересня 1999 року № 1039-XIV
8.	Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 1 червня 2000 року № 1775-III
9.	Перелік документів, які додаються до заяви про видачу ліцензії для окремого виду господарської діяльності, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 4 липня 2001 року № 756
10.	Порядок надання у 2010 році спеціальних дозволів на користування надрами, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 23 червня 2010 року № 596
11.	Примірна угода про умови користування надрами з метою видобування, затверджена наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України «Про затвердження примірних угод про умови користування надрами у 2010 році» від 8 вересня 2010 року № 387
12.	Порядок справляння платежів за користування надрами для видобування корисних копалин, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 26 березня 2008 року № 264
13.	Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з транспортування природного газу та нафтового газу магістральними трубопроводами, затверджені постановою Національної комісії регулювання електроенергетики України від 13 січня 2010 року № 9
14.	Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з транспортування нафти магістральними трубопроводами, затверджені постановою Національної комісії регулювання електроенергетики України від 30 вересня 2005 року № 857
15.	Положення про Національну комісію регулювання електроенергетики України, затверджене Указом Президента України від 14 березня 1995 року № 213/95
16.	Положення про Міністерство палива та енергетики України, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 2 листопада 2006 року № 1540
17.	Положення про Міністерство охорони навколишнього природного середовища України, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 2 листопада 2006 року № 1524
18.	Закон України «Про державну геологічну службу України» від 4 листопада 1999 року № 1216-XIV
19.	Закон України «Про державну податкову службу в Україні» від 4 грудня 1990 року № 509-XII

* В розділі використано матеріали, підготовлені експертною групою Центру „Номос“ в рамках проекту інформаційно-аналітичної підтримки просуванню України до міжнародних стандартів прозорості (за підтримки Міжнародного Фонду „Відродження“).

	Інші нормативно-правові акти
20.	Перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 9 серпня 1993 року № 611
21.	Інструкція про порядок обліку, зберігання і використання документів, справ, видань та інших матеріальних носіїв інформації, які містять конфіденційну інформацію, що є власністю держави, затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 27 листопада 1998 р. № 1893

ДОДАТОК 2

КАБІNET МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

від 30 вересня 2009 р. № 1098

» Про приєднання України до Ініціативи щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях

З метою удосконалення методів управління у видобувних галузях, поліпшення інвестиційного клімату в державі, посилення боротьби з корупцією, забезпечення участі громадянського суспільства у контролі за повнотою надходження коштів до державного бюджету від діяльності, пов'язаної з видобутком корисних копалин, Кабінет Міністрів України постановляє:

1. Схвалити та оприлюднити Заяву Кабінету Міністрів України про приєднання до Ініціативи щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях, що додається.

2. Установити, що: Перший віце-прем'єр-міністр України є за посадою Уповноваженим Кабінету Міністрів України з питань реалізації Ініціативи щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях (далі — Уповноважений Кабінету Міністрів України з питань реалізації Ініціативи);

» пріоритетними у реалізації Ініціативи в Україні є нафтовидобувна та газовидобувна галузі.

3. Утворити робочу групу з питань реалізації Ініціативи щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях (далі — робоча група) на чолі з Уповноваженим Кабінету Міністрів України з питань реалізації Ініціативи у складі представників Міністерства палива та енергетики, Міністерства вугільної промисловості, Міністерства економіки, Міністерства фінансів, Міністерства юстиції, Міністерства закордонних справ, Державної податкової адміністрації, Державної митної служби, Державного казначейства, Головного контрольно-ревізійного управління, Національної комісії регулювання електроенергетики, Рахункової палати (за згодою).

4. Уповноваженому Кабінету Міністрів України з питань реалізації Ініціативи:

» надіслати копію Заяви Кабінету Міністрів України про приєднання до Ініціативи щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях (далі — Ініціатива) та цієї постанови до Міжнародного секретаріату Ініціативи;

» затвердити персональний склад робочої групи;

» налагодити діалог з підприємствами всіх форм власності, що провадять діяльність з видобутку корисних копалин (насамперед нафти і газу), та громадськими організаціями, зацікавленими у реалізації Ініціативи, або об'єднаннями таких громадських організацій та підписати у разі доцільності меморандум із зазначеними підприємствами та громадськими організаціями (їх об'єднаннями) щодо реалізації Ініціативи;

» забезпечити утворення багатосторонньої групи зацікавлених осіб (далі — багатостороння група) із залученням до неї на паритетних засадах представників органів державної влади, підприємств, що провадять діяльність з видобутку корисних копалин, та громадських організацій, зацікавлених у реалізації Ініціативи;

» вжити заходів до утворення постійно функціонуючого Секретаріату багатосторонньої групи.

5. Робочій групі:

» розробити проект робочого плану реалізації Ініціативи відповідно до її критеріїв із зазначенням у ньому цільових показників, графіка (строків) реалізації, оцінки потенційних стримуючих факторів та обсягу фінансування; погодити зазначений проект з багатосторонньою групою та подати його на затвердження Кабінету Міністрів України;

» провести аналіз законодавства України з метою належного нормативно-правового забезпечення реалізації Ініціативи та у разі потреби розробити проекти відповідних актів законодавства;

» підготувати пропозиції щодо фінансування реалізації Ініціативи, у тому числі розглянути питання про можливість залучення допомоги міжнародних фінансових інституцій (зокрема трастового фонду Світового банку) та іноземних держав.

Прем'єр-міністр України

Ю.ТИМОШЕНКО

ДОДАТОК 3

» Витяг з П'ятого Спільного Звіту Україна-ЄС про виконання Меморандуму між Україною та ЄС про порозуміння щодо співробітництва в енергетичній галузі протягом 2010 року

Дорожня карта щодо інтеграції ринків електроенергії та газу

У жовтні 2009 року з підписанням відповідного Меморандуму між Україною та ЄС було успішно завершено переговори щодо приєднання України до Договору про Енергетичне Співтовариство (ДЕС). Після цього — 18 грудня 2009 року — Радою Енергетичного Співтовариства на рівні міністрів було прийнято Рішення про приєднання України до Договору про Енергетичне Співтовариство за умови прийняття та введення в дію закону про газову галузь, який відповідав би положенням Директиви ЄС 2003/55.

За оцінкою Європейської Комісії, Закон України «Про засади функціонування ринку природного газу» (№ 2467-VI), прийнятий у липні 2010 року, складає міцну основу для того, аби розпочати приведення газового ринку України у відповідність до європейських стандартів.

Внаслідок цього 8-ю Радою Енергетичного Співтовариства на рівні міністрів, яка відбулась 24 вересня 2010 року у Скоп'є, було підписано Протокол про вступ України до Енергетичного Співтовариства. Проте, процедуру вступу буде закінчено лише після того, як Протокол буде ратифіковано українською стороною. З метою належної імплементації своїх зобов'язань в рамках членства в Енергетичному Співтоваристві, зокрема адаптації до законодавства ЄС, Україна звернулася до ЄК з проханням про надання відповідної допомоги. В цьому контексті Європейська Комісія в співробітництві із донорською спільнотою проведе оцінку потреб, також в контексті поточних програм надання допомоги з метою уникнення дублювання заходів та ефективного використання ресурсів.

В той же час, Україна розраховує на можливість якнайшвидшого забезпечення належного представлення в Секретаріаті Енергетичного Співтовариства. Україною було зроблено значний крок у напрямку підвищення фінансової здатності НАК «Нафтогаз України». Так з 1-го серпня 2010 року на 50% було підвищено тарифи на газ для населення та комунальних підприємств теплопостачання. Проте, для структурної перебудови НАК «Нафтогаз України» та підвищення прозорості його діяльності, а також для забезпечення окупності поставок газу промисловості необхідно вжити подальших реформаторських зусиль. Слід поліпшити показники стягнення платежів, а також виконання програми щодо встановлення індивідуальних лічильників газу. З цього приводу у Верховній Раді відбулось обговорення Закону «Про зміни до деяких Законів України щодо розрахунків за газ і електричну енергію», націленого на підвищення показників стягнення платежів, а також було підготовлено і у липні 2010 року подано на розгляд Верховній Раді проект закону про обов'язкове встановлення газових лічильників. Водночас може бути розглянута можливість щодо проведення вивчення стосовно капіталовкладень, необхідних для встановлення лічильників у всіх споживачів. Що стосується побутових споживачів, в Україні найближчим

часом має бути впроваджено систему соціального захисту — крок, який дуже позитивно сприйняли б усі донори, включаючи МВФ.

У жовтні 2009 року була оприлюднена Постанова про приєднання України до Ініціативи по забезпеченню прозорості у видобувних галузях (ІЗПВГ) та плану впровадження критеріїв ІЗПВГ[2]. Зараз важливе значення має те, що Україна рухається у напрямку набуття «Статусу кандидата», який надається за умови задоволення чотирьох критеріїв[3].

У вересні 2009 року було розпочато проект твінінгу у сфері регулювання газового ринку, а у 2010 році проведено низку спеціальних тренінгів і навчальних турів. Після прийняття Україною Закону «Про засади функціонування ринку природного газу», у рамках зазначеного проекту Національній комісії регулювання електроенергетики (НКРЕ) надаватиметься допомога у розробленні підзаконних нормативно-правових актів.

Крім того, у березні 2010 року було розпочато проект із надання додаткової технічної допомоги з метою сприяння програмі бюджетної підтримки, обсяги фінансування якої становлять 82 млн. євро (див. п. 6 нижче). У разі необхідності за проектом також надаватиметься допомога Міністерству палива та енергетики України у процесі наближення законодавства до acquis ЄС в енергетичній галузі, зокрема, у рамках приєднання України до Енергетичного Співтовариства.

Проект Закону України «Про засади функціонування ринку електричної енергії України», який було розроблено відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 листопада 2007 року[4], на сьогодні знаходиться на стадії доопрацювання. Відповідно до Орієнтовного плану законопроектних робіт на 2010 рік, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.06.2010[5], строком внесення законопроекту визначено грудень 2010 року. Також до передачі на розгляд Кабінету Міністрів України, заплановані консультації з приводу цього законопроекту із Секретаріатом Енергетичного співтовариства. Подання цього законопроекту на затвердження парламентом заплановано на січень 2011 року. З урахуванням потреби у залученні значних обсягів інвестицій в електроенергетику України, зокрема, у виробничі потужності, для дотримання більш жорстких екологічних вимог у майбутньому, необхідно у цій сфері досягти певного поступу.

Що стосується виконання таких важливих завдань, як реалізації планів корпоратизації підприємств і забезпечення подальшої прозорості енергетичної галузі у цілому, то у лютому 2010 року було розпочато проект Інвестиційного фонду сусідства на суму 0,8 млн. євро під назвою «Корпоратизації оператора електромереж «Укренерго». Фінансування проекту здійснює ЄС, а управління — Європейський банк реконструкції та розвитку. Очікується, що попередній план дій («дорожня карта») стосовно корпоратизації «Укренерго» буде підготовлено до кінця 2010 року.

Що стосується спільної заявки України та Молдови на вступ до ENTSO-E (Європейської мережі операторів систем передачі електроенергії, правонаступниці УСТЕ), то технічним комітетом було розроблено Технічне завдання на проведення вивчення щодо того, яких правових, технічних і практичних заходів повинні вжити Україна та Молдова, аби забезпечити синхронізацію своїх енергосистем з континентальною Європейською електричною мережею. Україну, разом з Румунією та Молдовою, було поінформовано про можливість подання проекту на розгляд Спільного органу управління Європейського інструмента сусідства і партнерства (ЄІСП) у рамках Програми транскордонного співробітництва для Румунії, України та Республіки Молдова Позитивне рішення вимагатиме підтримки трьох країн-учасниць і Європейської Комісії.

Реалізація проекту «Підсилення мереж електропередач», націленого на залучення окремих інвестицій в українську високотисову мережу, дозволить підвищити рівень енергетичної безпеки та надійності в Україні, водночас сприяючи регіональній інтеграції у сфері енергетики, у тому числі встановленню міжсистемних зв'язків з Європейським Союзом. Проект фінансується ЄБРР та Європейським інвестиційним банком (ЕІБ); грант на суму 10 млн. євро з Інвестиційного фонду сусідства виділяє ЄС.

Як було зазначено у попередньому звіті, Україні буде необхідно розглянути функціонування транскордонних ліній електропередач для міжсистемного зв'язку з сусідніми країнами у рамках реформи оптового ринку, нових правил експорту електроенергії та газу, використання потужностей транскордонних ліній електропередач для міжсистемного зв'язку. Також важливо буде докладно розглянути питання щодо використання сховищ газу та надання послуг із зберігання газу в контексті виконання поставлених цілей щодо формування дієвого і ринково-орієнтованого газового сектора.

Крім того, проект закону «Про державне регулювання в енергетиці України» перебуває на стадії доопрацювання і буде передано для вивчення Секретаріату Енергетичного співтовариства до його подання до Кабінету Міністрів України. Закон має з'ясувати правові, економічні та організаційні принципи державного регулювання в економіці України та підвищити незалежність Регулюючого органу в енергетиці відповідно до найкращої практики.

